

ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ІНСТИТУЦІЙНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

ЖАЛІЛО Я.А., *д.е.н., с.н.с., пров. наук. співр.*

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

Прогрес у сфері європейської інтеграції України безпосереднім чином залежить від послідовності та результативності здійснення системних інституційних перетворень в країні. Кроки, вже здійснені у цьому напрямку, принесли очевидні результати: підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію, надання безвізового режиму, додаткові торговельні преференції. Проте вони ж продемонстрували складність реалізації таких перетворень, виявили феномен резистентності щодо реформ. Суспільство (в тому числі економічна спільнота) перебуває в «інституційних пастках», які стають на заваді реформам. Такі «пастки» - укоріненість тіньової економіки, усталеність олігархічної моделі відносин влади та бізнесу, патерналістська модель соціального захисту тощо – що формує моделі опортуністичної поведінки значної (на жаль, переважаючої) частини суб'єктів. У свою чергу, ці об'єктивні перешкоди долаються лише в процесі інституційних змін.

Отже, формується «зачароване коло», яке може бути охарактеризоване як «інституційна неготовність» суспільства до радикальних реформ. Внаслідок інституційної кризи в Україні пошкоджено мотиваційні ланцюги, на основі яких будується стратегічно орієнтована поведінка суб'єктів, а отже, в цій поведінці переважає ситуативна мотивація, сприятлива для утворення «інституційних пасток». Не відбувається формування «соціального капіталу», який міг би стати основою інституційної стабілізації в країні. Відбувається відтворення стандартів опортуністичної поведінки, що руйнує інклюзивність розвитку національної економіки. Слід припустити, що в миру просування шляхом практичної імплементації норм, передбачених Угодою

про асоціацію, ця «інституційна неготовність» даватиметься взнаки дедалі сильніше.

Одним з головних проявів інституційної кризи в Україні є дезінтегрованість інституційного середовища, яка тягне за собою не лише втрату довіри та суспільної згуртованості, але й функціональну дезорієнтацію учасників процесу суспільного відтворення, наслідком чого є поширення тінізації, втрата соціальної відповідальності, сегментація економіки між сферами впливу великих «гравців» тощо. Відтак вихід із вищезгаданого «зачарованого кола» резистентності щодо реформ слід шукати на шляхах інституційної реінтеграції суспільства.

Зазначимо, що з проблемами інституційної дезінтегрованості та необхідності відновлення інклюзивності розвитку наразі стикається і світова спільнота. Адже явища інституційної трансформації, обумовлені глобалізаційними тенденціями та міграцією від ієрархічних до мережових відносин, мають глобальний вимір. Значний ефект для відновлення інклюзивності вбачається в посиленні ваги проектів територіального розвитку, які здійснюються та втілюються територіальними громадами. Цілі сталого розвитку, визначені Порядком денним ООН-2030 [1], передбачають досягнення сталого розвитку громади на засадах інклюзивності шляхом посилення її спроможності дієвим чином впливати на суттєві характеристики якості свого життя. Конкретизація концептуальних засад інклюзивного розвитку відбувається шляхом визначення якісних підходів до територіальної інтеграції, ролі територіального розвитку у згуртуванні спільнот [2].

ЄС продовжує вважати регіональну політику однією з найважливіших політик спільноти, оскільки вона безпосередньо сприяє «розумному зростанню» Європи, про що свідчить зміст Політики зближення на 2014–2020 рр. [3]. Пріоритети фінансової політики Євросоюзу на період 2014–2020 рр. будуть зосереджені на підтримці інноваційного розвитку регіонів як

основи створення нових робочих місць, розвитку конкурентоспроможності, економічного зростання, поліпшення якості життя та стійкого розвитку [4].

Через посилення спроможності регіональних спільнот ефективно вирішувати проблеми територіального розвитку як складові добробуту регіональної громади та кожного з її членів, досягається інклюзивність розвитку регіонів. У свою чергу, це посилює згуртованість спільноти, формується суб'єктність регіону як інтегрованої спільноти, що спрощує врахування особливостей та закономірностей розвитку регіону в реалізації економічної політики на загальнонаціональному рівні. Враховуючи, що територіальний розвиток відіграє ключову роль у формуванні якості життя, досягнення стійкого регіонального розвитку принципово важливе для забезпечення легітимності та послідовності ринкових перетворень. Відкриваючи можливість для формування нової регіональної ідентичності, основаної насамперед на спільності перспектив подальшого розвитку регіональної спільноти, такий розвиток формує спільність відповідальності за майбутнє, повноцінна реалізація ідентичності знімає перешкоди для міжрегіональної взаємодії та синтезує відповідальність за розвиток на загальнонаціональному рівні. Відтак ефективний регіональний розвиток на підґрунті відбудови дієздатності територіальних громад може виступити в ролі чинника інституційної реінтеграції країни.

Спроможність регіональної спільноти скористатися позитивним потенціалом системних реформ залежить від її інституційної сформованості: усталеності соціальних ролей та взаємовідносин, рівня взаємної довіри та влади права, інтегрованості спільноти та її спроможності приймати узгоджені рішення. Ступінь складності програм та стратегій розвитку, які можуть бути реалізовані на регіональному рівні, прямо залежить від досконалості інституційного потенціалу регіону.

Отже, як зазначають європейські дослідники, сучасна регіональна політика повинна робити наголос на формуванні мереж та інститутів,

спроможних позитивно впливати на інтегрованість регіональної системи. Серед характеристик таких інститутів – підвищення інноваційної культури регіональної спільноти та спроможності до навчання, створення та поширення знань, здатність мобілізувати локальних акторів та створювати коопераційні мережі, організувати публічно-приватне партнерство, зміцнювати системні взаємозв'язки, впроваджувати партисипативні підходи в політиці тощо [5].

Для формування на регіональному рівні економіко-правового середовища, «дружнього до розвитку», заходи, що здійснюються на рівні територіальних громад, має бути доповнено на загальнонаціональному рівні структурними реформами, які спрощують використання потенціалу регіонального розвитку й посилюють його інклюзивність. До таких реформ насамперед належать:

- дерегуляція та сприяння розвитку малого підприємництва;
- лібералізація ринку праці, посилення територіальної та професійної мобільності робочої сили (в т.ч. системи вищої та спеціальної освіти);
- забезпечення повноти, якості та зниження витрат на отримання адміністративних послуг шляхом впровадження електронного врядування.

Список використаної літератури

1. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. [Електронний ресурс].- A/RES/70/1/- UN, N.Y., 2015.- Режим доступу: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

2. OECD (2016), OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies, OECD Publishing, Paris.- с. 243-244.

3. EU Cohesion Policy 2014 – 2020: legislative proposals [Электронный ресурс].- Режим доступа: [http:// www.ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm](http://www.ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm).

4. European Commission. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions A Budget for Europe 2020 – Part II: Policy fiches [Электронный ресурс].- Режим доступа: http://ec.europa.eu/economy_finance/docs/maff_2020_fiches_en.pdf.

5. Evaluating New Regional Policies. Reviewing the Theory and Practice. MARIA-ANGELES DIEZ University of the Basque Country, Spain.- SAGE Publications (London, Thousand Oaks and New Delhi), 2002.- Vol 8(3): с. 285–305.